

**ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ «ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ»
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ, ΙΔΙΩΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ
(Γνωμοδότηση)**

Κωνσταντίνος Δ. Παναγόπουλος

Αν. Καθηγητής του Αστικού Δικαίου στη Νομική Σχολή ΔΠΘ

1. Τέθηκαν υπόψη μου τα ακόλουθα έγγραφα:

α) Η αίτηση αναίρεσεως πέντε μελών του Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Διαχείρισης Συνιδιοκτησίας Δάσους και Χορτονομής «Α» ενώπιον του Αρείου Πάγου (με αρ. καταθ. 13/2006), στρεφόμενη κατά του συνεταιρισμού αυτού.

β) Η απόφαση 68/2006 του Εφετείου Ιωαννίνων της οποίας ζητείται η αναίρεση με την ανωτέρω αίτηση.

γ) Η απόφαση 104/2005 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Άρτας επί της ίδιας υποθέσεως.

δ) Τα δικόγραφα αίτησης από 18.3.2005 και εφέσεως από 1.9.2005 επί των οποίων εκδόθηκαν, αντιστοίχως, οι αναφερόμενες αποφάσεις σε πρώτο και δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας.

ε) Οι προτάσεις των διαδίκων στο Πρωτοδικείο της Άρτας και στο Εφετείο Ιωαννίνων.

στ) Το καταστατικό του αναιρεσίβλητου αναγκαστικού συνεταιρισμού.

2. Ιστορικό

Το Δ.Σ. του άνω συνεταιρισμού αποφάσισε την διενέργεια αρχαιρεσιών για την εκλογή διοικητικού συμβουλίου και αντιπροσώπων για την Ένωση Συνεταιρισμών Άρτας και εξέδωσε ανακοίνωση - πρόσκληση με την οποία γνωστοποιούσε το χρόνο διενέργειας των εκλογών και τόνιζε ότι αυτές θα γίνουν σύμφωνα με το ισχύον καταστατικό του (ανωτέρω Ιστ) και με την ειδική νομοθεσία που το διέπει, κατά το άρθρο 22 δε του καταστατικού δικαίωμα μιας ψήφου έχει και ασκεί κάθε μέλος που κατέχει το 1/3 συνεταιριστικής μερίδας ή, δι' ενός αντιπροσώπου τους, οι πλείονες κάτοχοι μικρότερου κλασματικού ποσοστού που αθροιστικά συγκεντρώνουν το 1/3 μερίδας.

Εν τούτοις, κατά την διενέργεια των εκλογών δεν εφαρμόστηκε το καταστατικό και η ειδική νομοθεσία για τους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς, αλλά ο ν. 2810/2000, που αφορά τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και προβλέπει δικαίωμα μιας ψήφου σε κάθε μέλος, η δε σχετική ένσταση που προβλήθηκε από την πρώτη των αναιρεσειόντων απορρίφθηκε από την εφορευτική επιτροπή, ομοίως κατ' εφαρμογήν του ν. 2810/2000.

Οι αναιρεσειόντες θεωρώντας ότι δεν λήφθηκε νόμιμα η απόφαση για την ε-

κλογή Δ.Σ. από την άνω γενική συνέλευση ζήτησαν με την αναφερόμενη αίτησή τους (ανωτέρω 1δ) ενώπιον του αρμόδιου πρωτοδικείου την ακύρωση των πράξεων που σχετίζονται με την διεξαγωγή των αρχαιρεσιών προς ανάδειξη οργάνων διοίκησης του άνω συνεταιρισμού ως αντίθετων στο νόμο και το καταστατικό και ειδικότερα για το λόγο ότι αναγνωρίστηκε με αυτές αυτοτελές δικαίωμα ψήφου σε καθένα των πλειόνων συνιδιοκτητών ιδανικού συνεταιριστικού μεριδίου, ανεξάρτητα από το ποσοστό κλασματικής μερίδας εκάστου.

Το πρωτοδικείο (ανωτέρω 1γ) έκανε δεκτή την αίτηση και κήρυξε άκυρη την απόφαση της γενικής συνέλευσης (αρ. 2/13.3.2005) αλλά και τη σχετική απόφαση της εφορευτικής επιτροπής διεξαγωγής των αρχαιρεσιών της ίδιας ημερομηνίας, δεχθέν ότι ουχί ορθώς αναγνωρίστηκε με αυτές αυτοτελές δικαίωμα ψήφου σε καθένα των πλειόνων συνιδιοκτητών ιδανικού συνεταιριστικού μεριδίου, καθόσον δεν τυγχάνει καθολικής εφαρμογής επί των αναγκαστικών συνεταιρισμών ο ν. 2810/2000, αλλά συμπληρωματικά μόνον εκείνες οι διατάξεις του στις οποίες, κατά τη σχετική μεταβατική διάταξη του ιδίου (άρθρο 39), παραπέμπουν οι ειδικοί νόμοι για τους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς και σ' αυτές δεν περιλαμβάνονται οι διατάξεις περί του δικαιώματος ψήφου των συνεταίρων.

Αντιθέτως το εφετείο, εφαρμόζοντας το άρθρο 47 παρ. 4 ν. 2169/1993, του απέδωσε ερμηνευτικά την έννοια ότι παρέχει σε καθένα των περισσοτέρων συνιδιοκτητών ενός μεριδίου σε αναγκαστικό συνεταιρισμό μία ψήφο στη γενική συνέλευση ανεξαρτήτως του αριθμού τους και του μεγέθους του κλασματικού ποσοστού εκάστου στο συνεταιριστικό μερίδιο και έτσι έκανε δεκτή την έφεση του συνεταιρισμού, εξαφάνισε την απόφαση του πρωτοδικείου και απέρριψε την αίτηση.

Με την αναίρεση (ανωτέρω 1α) διώκεται η ανατροπή της κρίσεως του εφετείου σύμφωνα με τον αριθμό 1 του άρθρου 559 ΚΠολΔ για παραβίαση (εσφαλμένη ερμηνεία) ουσιαστικής νομοθετικής διατάξεως και με τον αριθμό 19 για έλλειψη αιτιολογίας ή για ανεπαρκή αιτιολογία της αποφάσεως.

3. Ερώτημα

Ούτως έχοντων των πραγμάτων οι αναιρεσείοντες ζήτησαν να εκφέρω την επιστημονική μου άποψη στο ζήτημα του νομικού καθεστώτος που διέπει τους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς, ιδίως σε ότι αφορά το δικαίωμα ψήφου των συνεταίρων και, εντεύθεν, του σύννομου ή μη της κρίσιμης αποφάσεως της ΓΣ του αναιρεσίβλητου.

4. Επισημάνσεις

Πριν επιχειρηθεί απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα σκόπιμο είναι, προς θεμελίωση και ευχερέστερη κατανόησή της, να προηγηθούν οι ακόλουθες επισημάνσεις.

α. *Επισήμανση πρώτη*: Οι αναγκαστικοί «συνεταιρισμοί» είναι μόνο κατ' όνο-

μα¹ συνεταιρισμοί. Στην ουσία πρόκειται για *συγκριότητα* ακινήτων που, για τις ανάγκες οργάνωσης του τρόπου διαχειρίσεώς της² και μόνον, περιβάλλεται το ένδυμα νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου και δη του «συνεταιρισμού»³, που εμφανίζει εν τούτοις σημαντικές διαφορές από τους *ελεύθερους* συνεταιρισμούς, αγροτικούς ή άλλους⁴, όχι μόνο στον τρόπο και τον λόγο ιδρύσεως⁵, αλλά και σε ζητήματα όπως το περιεχόμενο της συνεταιριστικής μερίδας και ο τρόπος συμμετοχής των μελών στα όργανα λήψεως αποφάσεων, που ιδίως ενδιαφέρουν εδώ, όπως εξηγείται στη συνέχεια.

β. *Επισημάνση δεύτερη*: Η «μερίδα» λοιπόν στους ελεύθερους συνεταιρισμούς συνίσταται σε *χρηματικό ποσό*⁶ που καταβάλλει το μέλος και αντιστοιχεί σε συμμετοχή του στο *κεφάλαιο* του συνεταιρισμού, ενώ στους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς το «μερίδιο» συνίσταται στην εξ *αδιαιρέτου συγκριότητα* του μέλους επί ακινήτου και αντιστοιχεί σε ορισμένη *έκταση* (στρέμματα) επί του ακινήτου αυτού. Μέλος δε ενός ελεύθερου συνεταιρισμού μπορεί να γίνει κάθε δικαιοπρακτικά ικανό φυσικό ή νομικό πρόσωπο που απασχολείται σε κλάδο εξυπηρετούμενο από τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού⁷, ενώ μέλη αναγκαστικού συνεταιρισμού είναι

1. Πρβλ. Στ. *Κιντή*, (Δίκαιο Συνεταιρισμών I Εισαγωγή - Γενικό μέρος 4η έκδ. 2004 παρ. 16 σελ. 81): «Ο συνεταιρισμός είναι *εθελοντική* ένωση προσώπων. Οι *αναγκαστικοί* συνεταιρισμοί *δεν είναι γνήσιοι* συνεταιρισμοί». Ομοίως *Κλήμης*, (Οι συνεταιρισμοί και τα ελληνικά συντάγματα 1975 σελ. 19), που σε κριτική τότε του σχεδίου της παρ. 6 του άρθρου 12 του Συντάγματος για τους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς επισημαίνει ότι: «αυτές οι οργανώσεις *δεν θα είναι συνεταιρισμοί*».

2. Αποκαλυπτικός σχετικά είναι ήδη ο τίτλος του ν.δ. 11/19.7.1923 που τους διέπει: «Αναγκαστικοί συνεταιρισμοί *διαχειρίσεως* ακινήτου *συνιδιοκτησίας* και κοινής χορτονομής».

3. Από πλευράς πρακτικής το φαινόμενο αυτό θα μπορούσε ουσιαστικά να παραλληλιστεί με τον διαχωρισμό της πλήρους κυριότητας σε ψιλή κυριότητα και επικαρπία, με τον συνεταιρισμό σε θέση επικαρπωτή και τους συνεταιίρους σε θέση ψιλών συγκυρίων.

4. Για τις διακρίσεις των *ελεύθερων* συνεταιρισμών σε αγροτικούς, οικοδομικούς, κοινωνικούς βλ. *Κιντή*, π. σελ. 78 επ.

5. Η σύσταση και συμμετοχή σε (ελεύθερο) συνεταιρισμό, στηρίζεται στη βούληση του προσώπου και το δικαίωμα «του συνεταιρίζεσθαι» (Σ 12.4) συνιστά ειδικότερη εκδήλωση του ατομικού δικαιώματος αναπτύξεως της προσωπικότητας, της οικονομικής ελευθερίας (Σ 5.1) και της αρχής της αυτονομίας της ιδιωτικής βουλήσεως. Αντίθετα, ο θεσμός των αναγκαστικών συνεταιρισμών, που εμφανίστηκε στη δεκαετία του 1920 με την ίδρυσή τους προς αποκατάσταση ακτημόνων *καλλιεργητών* (βλ. *Κιντή*, π. σελ. 81 σημ. 174:), δεν είναι εθελοντική ένωση προσώπων, αλλά *εγγράφονται* σ' αυτούς υποχρεωτικά εκ του νόμου όσοι συγκεντρώνουν ορισμένες προϋποθέσεις, η δε σύστασή τους δεν επιτρέπεται ει μόνον στις προβλεπόμενες περιοριστικά από το Σύνταγμα, άρθρο 12.5, περιπτώσεις (*Κιντής*, π. σελ. 82).

6. Πρβλ. για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, που κυρίως αντιδιαστέλλονται εδώ, άρθρο 8 παρ. 1 πρώτο εδάφιο: «Η συνεταιριστική μερίδα *είναι* το *ελάχιστο χρηματικό ποσό* συμμετοχής κάθε μέλους στο κεφάλαιο του συνεταιρισμού». (Όμοια η ρύθμιση και στους λοιπούς ελεύθερους συνεταιρισμούς, πλην των οικοδομικών όπου η μερίδα, εκτός από χρηματικό ποσό, μπορεί κατ' εξαίρεση να είναι και εδαφική έκταση).

7. Πρβλ. άρθρο 5 ν. 2810/2000.

υποχρεωτικά και μόνον οι *συγκύριοι*⁸ του ακινήτου το οποίο διαχειρίζεται ο συνεταιρισμός.

γ. *Επισημάνση τρίτη*: Ως εκ τούτου, στους μεν ελεύθερους συνεταιρισμούς η ισότιμη συμμετοχή εκφράζεται με τη νομοθετική χορήγηση κατ' αρχήν δικαιώματος ψήφου «κατά κεφαλήν» (κάθε μέλος μία ψήφος), επειδή ακριβώς σε όλους αυτούς τους συνεταιρισμούς ανεξαιρέτως⁹ (και στους αγροτικούς¹⁰, που ιδίως αντιδιαστέλλονται εδώ αναφορικά με το κρίσιμο ζήτημα) το κάθε μέλος διαθέτει υποχρεωτικά μία μερίδα¹¹ που είναι μάλιστα «αδιαίρετη και ίση για όλα τα μέλη»¹², ώστε στους *ελεύθερους* συνεταιρισμούς *δεν μπορεί ποτέ να εμφανιστεί ζήτημα κατοχής από ένα μέλος ποσοστού κλασματικής συνεταιριστικής μερίδας* ούτε καν σε περίπτωση κληρονομικής διαδοχής, αφού ο νομοθέτης, όταν οι κληρονόμοι είναι περισσότεροι του ενός, επιτάσσει είτε την περιέλευση *ολόκληρης της μερίδας σε έναν* εξ αυτών με γραπτή υπόδειξη όλων είτε (αν δεν υποδειχθεί ένας) την απόδοση στους κληρονόμους της ονομαστικής αξίας της μερίδας¹³.

Εν όψει των ανωτέρω, από πρακτικής πλευράς, η λήψη αποφάσεως ΓΣ ελεύθερου συνεταιρισμού, για παράδειγμα, με ψήφους «κατά κεφαλήν» 65 υπέρ έναντι 35 κατά επί συνόλου 100, σημαίνει ταυτοχρόνως και πλειοψηφία μερίδων 65 προς 35, και αντιστρόφως. Υπ' αυτήν την έννοια δεν είναι απόλυτα ακριβές ότι στους συνεταιρισμούς ισχύει η αρχή «κάθε μέλος μία ψήφος». Στην πραγματικότητα ο κάθε

8. Πρβλ. άρθρο 2 παρ. 1 ν.δ. 11.7.1923: «Εις τους συνεταιρισμούς διαχειρίσεως συνιδιοκτησίας εγγράφωνται ως συνεταιρείοι οι εκ των μονίμων κατοίκων του χωρίου *συγκύριοι* του υπό του συνεταιρισμού διαχειριζομένου κοινού κτήματος».

9. Βλ. στους *αστικούς* συνεταιρισμούς ν. 1667/1986 άρθρα 3 παρ. 1 & 2, 4 παρ. 1 & 2, στους *οικοδομικούς* συνεταιρισμούς π.δ. 93/1987 άρθρα 6 παρ. 7, 7 παρ. 2, 11 παρ. 9, στους *κοινωνικούς* συνεταιρισμούς ν. 2716/1999 άρθρο 12 παρ. 7 και στους *αγροτικούς* συνεταιρισμούς ν. 2810/2000 άρθρα 8 παρ. 1, 6.

10. Άρθρο 8 παρ. 1 εδάφιο β' του ν. 2810/2000: «*κάθε μέλος συμμετέχει στο συνεταιρισμό με μία υποχρεωτική μερίδα και έχει μία ψήφο*».

11. Η ρύθμιση αυτή αποτελεί συνειδητή επιλογή του νομοθέτη, όπως προκύπτει από την εισηγητική έκθεση του ν. 2810/2000 (ΚωδΝοΒ 2000 σελ. 419) όπου αφενός διακηρύσσεται ότι «κάθε μέλος συμμετέχει στο συνεταιρισμό με μία υποχρεωτική μερίδα και έχει μία ψήφο» και αφετέρου επισημαίνεται ότι και στις εξαιρετικές περιπτώσεις απονομής από το καταστατικό σε ορισμένο μέλος αυξημένου αριθμού ψήφων, αυτή συνοδεύεται υποχρεωτικά και με την παροχή πρόσθετων μερίδων, ώστε η *αντιστοιχία 1 μερίδα - / ψήφος ουδέποτε διαταράσσεται* («οι κάτοχοι πρόσθετων υποχρεωτικών μερίδων διαθέτουν και πρόσθετες ψήφους», ΚωδΝοΒ, π.).

12. Εδάφιο δ' της παρ. 1 του άρθρου 8 ν. 2810/2000.

13. Παρ. 6 του άρθρου 8 ν. 2810/2000 για τον αγροτικό συνεταιρισμό: «Σε περίπτωση θανάτου μέλους του συνεταιρισμού ο κληρονόμος ή, όταν υπάρχουν περισσότεροι κληρονόμοι, αυτός που υποδείχθηκε με έγγραφη συμφωνία τους ... υπεισέρχεται σε όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του μέλους που πέθανε. Αν δεν υποδειχθεί, η ονομαστική αξία της μερίδας ... αποδίδεται στους κληρονόμους». Βλ. επίσης τις όμοιες διατάξεις που παρατίθενται στη σημ. 9 για τους λοιπούς ελεύθερους συνεταιρισμούς.

συνεταίρος δεν έχει το δικαίωμα μίας ψήφου επειδή (απλά και μόνο) είναι μέλος, αλλά επειδή ως μέλος έχει και μια υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα¹⁴.

δ. *Επισημάνση τέταρτη*: Στους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς όμως, αφενός το κάθε μέλος δεν διαθέτει απαραίτητως ένα ολόκληρο μερίδιο αλλά μπορεί να κατέχει και κλασματικό ποσοστό αυτού (λόγου χάρι 1/5, 1/30 κ.ο.κ) πράγμα που, αφετέρου, οφείλεται μεταξύ άλλων και (κυρίως) στο κληρονομητό του μεριδίου υπό περισσοτέρων από κοινού κατά ποσοστά κλασματικά, λόγω της ιδιαιτερότητάς του να συνίσταται, όχι σε χρηματικό ποσό δυνάμενο διαιρετώ να αποδοθεί στους κληρονόμους (όπως συμβαίνει στους ελεύθερους συνεταιρισμούς προκειμένου να αποτραπεί εκεί η «διάσπαση» της μερίδας), αλλά σε εξ αδιαιρέτου συγκυριότητα αντιστοιχούσα σε ορισμένη έκταση ακινήτου υποχρεωτικώς τεθέντος σε καθεστώς δι-αρκούς συνιδιοκτησίας.

ε. *Επισημάνση πέμπτη*: Ο νομοθέτης λοιπόν, έχοντας να αντιμετωπίσει στους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς την εκ της φύσεως του πράγματος ανωτέρω διαφορετική κατάσταση, έπρεπε να εξασφαλίσει την (και συνταγματικώς επιβεβλημένη ειδικά για τους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς), «ίση μεταχείριση»¹⁵ όχι βέβαια με την χορήγηση δικαιώματος ψήφου «κατά κεφαλήν» (κάθε μέλος μία ψήφος), που και με απλά μαθηματικά θα οδηγούσε εδώ σε αφόρητη ανισότητα μεταχειρίσεως των κατόχων ανόμοιου ποσοστού μεριδίου (θα είχαν για παράδειγμα από μια ψήφο τόσο ο κάτοχος του 1/30 μεριδίου, όσο και ο κάτοχος 1/3 αυτού δηλαδή ο κάτοχος δεκαπλάσιου ποσοστού!!) αλλά, όπως ευστοχα όντως ο νομοθέτης επιχείρησε, με την χορήγηση δικαιώματος μιας ψήφου (ασκούμενο δι ενός αντιπροσώπου) στους πλείονες συγκατόχους κλασματικών ποσοστών που αθροιστικά συγκροτούν ένα μερίδιο¹⁶, καθορίζοντας δηλαδή την αναλογία ψήφων - μελών «εν σχέσει προς την υφ' εκάστου αντιπροσωπευομένην έκτασιν»¹⁷.

5. Απάντηση

α. Οι ουσιώδεις διαφορές μεταξύ των αναγκαστικών «συνεταιρισμών» και των ελεύθερων συνεταιρισμών, ιδίως στα ζητήματα που επισημάνθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο, εξηγούν γιατί η ρύθμισή τους τόσο από τον κοινό νομοθέτη, όσο και από το Σύνταγμα δεν γίνεται ενιαία, αλλά διακριτά.

14. Αυτό καταδεικνύεται κατ' εξοχήν στις εξαιρετικές περιπτώσεις που απονέμεται από το καταστατικό αυξημένος αριθμός ψήφων σε ένα μέλος, κάτι που κατά το νόμο συνοδεύεται από την απονομή υποχρεωτικά και αυξημένων μεριδίων, όπως εξηγείται παραπάνω στη σημ. 11.

15. Άρθρο 12 παρ. 5 Σ.

16. Άρθρο 1 παρ. 1 γ' ν.δ. 19.1.1934 «πλείονες συγκατόχοι του εν παραγράφω α' αριθμού στρεμμάτων αποτελούντες εν μερίδιον δικαιούνται μιας ψήφου, ασκούν όμως το δικαίωμα δι' ενός εξ αυτών ως αντιπροσώπου τούτων».

17. Ν.δ. 11.7.1923 άρθρο 6 (όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 3 ν.δ. 13.9.1925 και ν.δ. 21.4.1926) και ν.δ 19.1.1934 που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου αυτού.

β. Ειδικότερα, τους ελεύθερους συνεταιρισμούς διέπουν η παράγραφος 4 του άρθρου 12 του Συντάγματος και ειδικοί νόμοι¹⁸, μεταξύ των οποίων ο ν. 2810/2000 για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, που κυρίως αντιδιαστέλλεται εδώ, ενώ τους αναγκαστικούς «συνεταιρισμούς» διέπει η παρ. 5 του άρθρου 12 του Συντάγματος και ειδικοί νόμοι, κυρίως δε το ν.δ 11.7.1923, όπως κατά καιρούς τροποποιήθηκε μεταγενέστερα.

γ. Από τις διατάξεις του ν. 2810/2000 μόνο τα άρθρα 14, 16 και 17 εφαρμόζονται κατ' επιταγήν αυτού του ίδιου¹⁹ και στους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς, κανένα όμως από αυτά δεν αφορά το ζήτημα του δικαιώματος ψήφου των συνεταιίρων. Άλλες διατάξεις αυτού του νόμου βρίσκουν εφαρμογή στους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς, *μόνο* αν και όπου οι ειδικοί νόμοι *αυτών*, δηλαδή των αναγκαστικών συνεταιρισμών, παραπέμπουν στην (εκάστοτε) «ισχύουσα» νομοθεσία περί ελευθέρων συνεταιρισμών²⁰. Τούτο με κρυστάλλινη διαύγεια ορίζεται στο άρθρο 47 του ν. 2169/1993²¹ (που δεν καταργήθηκε, αλλά διατηρήθηκε σε ισχύ, κατά ρητή και σαφέστατη πρόβλεψη του άρθρου 39 ν. 2810/2000²² όπως αυτό ισχύει και μετά το άρθρο 18 ν. 3147/2003). Για το ζήτημα εν τούτοις του δικαιώματος ψήφου των συνεταιίρων δεν ανευρίσκεται ούτε στους ειδικούς νόμους των αναγκαστικών συνεταιρισμών διάταξη που να παραπέμπει στην «τρέχουσα» νομοθεσία περί ελευθέρων αγροτικών συνεταιρισμών (τώρα άρθρο 5 ν. 2810/2000).

δ. Συνεπώς, πέραν των σταθμίσεων και επισημάνσεων στο πλαίσιο ερμηνευτικής προσεγγίσεως δια της συστηματικής και τελολογικής μεθόδου που επιχειρήθηκε στην παράγραφο 4, η αναδρομή και στον ιστορικό νομοθέτη που διασαφίζει ότι «καμία μεταβολή δεν επέρχεται στο ισχύον καθεστώς για τους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς»²³, δεν αφήνει καμία αμφιβολία ότι αναφορικά με το δικαίωμα ψήφου στους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς εξακολουθούν να ισχύουν όσα ορίζονται στο ν.δ. 19.1.1934²⁴ με μόνη (πρό του ν. 2810/2000) αλλαγή τον τριπλασιασμό των

18. Βλ. ν. 1667/1986 για τους αστικούς συνεταιρισμούς, το π.δ. 93/1987 για τους οικοδομικούς και ν. 2810/2000 για τους αγροτικούς.

19. Με τη μεταβατική διάταξη του άρθρου 39 αυτού, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 18 ν. 3147/2003.

20. Κιντής, π. σελ. 83. Β. Τσούμας, Οι συνεταιρισμοί 2005 σελ. 467.

21. Κατά την παρ. 1 του άρθρου αυτού οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί «διατηρούνται και διέπονται από τους ειδικούς νόμους που προβλέπουν τη λειτουργία τους» και «όπου στους ειδικούς αυτούς νόμους (σημ. των αναγκαστικών συνεταιρισμών δηλαδή) γίνεται παραπομπή στην ισχύουσα νομοθεσία, εφαρμόζεται ο παρών νόμος (σημ. τώρα ο ν. 2810/2000 που αντικατέστησε τον 2169/93).

22. Διαλύει οποιαδήποτε αμφιβολία η ξεκάθαρη διευκρίνιση του ίδιου του ιστορικού νομοθέτη στην Εισηγητική Έκθεση του ν. 2810/2000 για το άρθρο 39 (βλ. ΚωδΝοΒ 2000 σελ. 427): «Καμία μεταβολή δεν επέρχεται επίσης στο ισχύον καθεστώς για τους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς (άρθρο 47 ν. 2169/1993) στους οποίους αναφέρεται το άρθρο 39».

23. Βλ. προηγούμενη σημ.

24. Βλ. το κείμενό του παραπάνω στη σημ. 16.

ψήφων που αντιστοιχούν σε μια συνεταιριστική μερίδα, σύμφωνα με το άρθρο 47 παρ. 4 του ν. 2169/1993²⁵. Πράγμα βεβαίως που σημαίνει ότι, ανάλογα, τριπλασιάζεται και η αντιστοιχία σε ψήφους των ποσοστών κλασματικής μερίδας, ώστε για παράδειγμα να αντιστοιχεί μία ψήφος στο 1/3 μερίδας (όπως ορθά προβλέπει πλέον το αναμορφωμένο καταστατικό του αναιρεσίβλητου στο άρθρο 22 αρ. 2), καθώς επίσης και στο άθροισμα κλασμάτων ίσο με το 1/3 μερίδας, όποτε το δικαίωμα ψήφου θα ασκείται δι' ενός εκ των πλειόνων συγκατόχων, ως αντιπροσώπου αυτών, κατά τα επίσης στο ανωτέρω καταστατικό σχετικώς οριζόμενα.

ε. Σε κάθε περίπτωση πάντως, δηλαδή και υπό τη μη ορθή εκδοχή (της εφορευτικής επιτροπής στις κρίσιμες αρχαιρεσίες που πάντως δεν φαίνεται να συμμερίστηκε το εφετείο) περί καθολικής εφαρμογής του ν. 2810/2000 στους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς, δεν συνάγεται εξ αυτού ότι «κάθε μέλος μία ψήφος» ανεξαρτήτως του ποσοστού κλασματικού μεριδίου εκάστου στο συνεταιριστικό μερίδιο. Τουναντίον, το άρθρο 10 ν. 2810/2000, που ορίζει ότι «στη γενική συνέλευση κάθε μέλος έχει μία ψήφο», συναρτάται προς το άρθρο 8 του νόμου αυτού, στο οποίο άλλωστε παραπέμπει και που ρητά ορίζει, όπως τονίστηκε παραπάνω (επισημάνση 4γ και σημ. 10), ότι *μία ψήφο διαθέτει το μέλος που έχει μία συνεταιριστική μερίδα*.

στ. Για τον ίδιο λόγο δεν μπορεί να προσδοθεί στην παρ. 4 του άρθρου 47 ν. 2169/1993 η έννοια (που πάντως εσφαλμένα προσέδωσε το εφετείο) ότι στον κάτοχο οποιουδήποτε ποσοστού κλασματικού μεριδίου παρέχεται μία ψήφος εκ της ιδιότητάς του και μόνο ως μέλους. Τέτοια παραδοχή, πρώτον, δεν λαμβάνει υπόψη την εδώ επισημανθείσα ιδιαιτερότητα του μεριδίου των αναγκαστικών συνεταιρισμών ως εμπράγματος δικαιώματος συγκυριότητας (ανωτέρω 4β & δ), που από το συνδυασμό των άρθρων ΑΚ 1113 και 789.2 απαιτεί τον υπολογισμό της *πλειοψηφίας* για τη διοίκηση και εκμετάλλευσή του *«με βάση το μέγεθος των μερίδων»*. Και, δεύτερον, *άγει σε αφόρητη ανισότητα μεταχειρίσεως* συνεταιίρων με ανόμοια ποσοστά κλασματικού μεριδίου (όπως τονίστηκε με μνεία παραδείγματος ανωτέρω στην επισημάνση 4ε), εγείροντας και πολλαπλές επιφυλάξεις συνταγματικής τάξεως, δηλαδή όχι μόνο σε σχέση με την επιβαλλόμενη από το άρθρο 12 παρ. 5 Σ «ίση μεταχείριση» των συνεταιίρων, αλλά και σε σχέση με την προστασία της ιδιοκτησίας με το άρθρο 17 Σ (αλλά και 6 της ΕΣΔΑ).

ζ. Ειδικότερα, η παραδοχή «κάθε μέλος μία ψήφος» ανεξαρτήτως μεγέθους κλασματικού μεριδίου, θα επέτρεπε κατά περίπτωση το σχηματισμό αριθμητικής πλειοψηφίας μελών που συνολικά αντιπροσωπεύουν τη μειοψηφία στο ποσοστό συνιδιοκτησίας της εκτάσεως που διαχειρίζεται ο συνεταιρισμός. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να σχηματίζεται έτσι πλειοψηφία από 8 μέλη με συνολικό ποσοστό

25. Η διάταξη αυτή προβλέπει ότι «μέλη των αναγκαστικών συνεταιρισμών διαχείρισης ακινήτου συνιδιοκτησίας ... καθίστανται υποχρεωτικά όλοι οι ιδιοκτήτες ολοκλήρου ιδανικού μεριδίου ή κλάσματος αυτού. Οι κάτοχοι ολοκλήρου ιδανικού μεριδίου διαθέτουν τρεις ψήφους στη γενική συνέλευση».

συγκυριότητας 2/10 έναντι 4 μελών με ποσοστό συγκυριότητας συνολικά 8/10. Με τον τρόπο αυτό θίγεται αντισυνταγματικά η (συν)ιδιοκτησία των 4 μελών στο μέτρο που έτσι αφαιρείται ουσιαστικά η εμπράγματη εξουσία που αναλογεί στο μεγάλο ποσοστό της συγκυριότητάς τους, προσαυξανόμενης παράλληλα της αντίστοιχης εξουσίας των 8 συγκυρίων σε βαθμό πέραν αυτού που αναλογεί στο δικό τους μικρό ποσοστό συγκυριότητας.

η. Τέλος, και με κριτήρια εμπορικού δικαίου η κατάληξη παραμένει ίδια. Αν δηλαδή το μερίδιο των μελών θεωρηθεί ότι αντιστοιχεί στη συνιδιοκτησία ως «κεφάλαιο» του συνεταιρισμού, θα ήταν καινοφανής (μη σοβαρά υποστηρίξιμη) η παραδοχή ότι η πλειοψηφία θα υπολογίζεται με βάση τον αριθμό των μελών ακόμη και αν αυτά δεν σχηματίζουν και πλειοψηφία κεφαλαίου.

6. Πόρισμα

α. Οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί όπως ο αναιρεσίβλητος, σε ότι αφορά ιδίως το δικαίωμα ψήφου των μελών τους, διέπονται και μετά το ν. 2810/2000 από τους ειδικούς νόμους που προβλέπουν τη λειτουργία τους και συγκεκριμένα από τα ν.δ. 11.7.1923 & 19.1.1934 και από το ν. 2169/1993 άρθρο 47 παρ. 4.

β. Ο τριπλασιασμός, με το άρθρο 47 παρ. 4 του ν. 2169/1993, των ψήφων που αντιστοιχούν σε ένα μερίδιο αναγκαστικού συνεταιρισμού, δεν καταργεί την ρύθμιση του άρθρου 1 παρ. 1 γ' ν.δ. 19.1.1934²⁶, αλλά αυτή ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα του νέου νόμου εναρμονίζεται προς αυτόν ώστε να τριπλασιάζεται και η αντιστοιχία σε ψήφους των ποσοστών κλασματικού μεριδίου, αναλογούσης έτσι μίας ψήφου στο 1/3 μεριδίου καθώς επίσης και στο άθροισμα κλασμάτων ίσο με το 1/3 μεριδίου, όποτε το δικαίωμα ψήφου θα ασκείται δι' ενός εκ των πλειόνων συγκατόχων, ως εκπροσώπου αυτών.

γ. Η παραδοχή «ένα μέλος μία ψήφος» προϋποθέτει σε κάθε μορφή συνεταιρισμού (αναγκαστικού ή ελεύθερου) ότι το μέλος διαθέτει και μία μερίδα²⁷. Η αναγνώριση δικαιώματος ψήφου σε κάθε μέλος αναγκαστικού συνεταιρισμού ανεξαρτήτως του μεγέθους του κλασματικού μεριδίου του δεν βρίσκει έρεισμα σε καμία διάταξη του ισχύοντος δικαίου, προσκρούει στο άρθρο 789.2 ΑΚ (συνδ. με 1113 ΑΚ), αντιβαίνει στην συνταγματική επιταγή του άρθρου 12.5 Σ για ίση μεταχείριση των μελών του συνεταιρισμού και θίγει τη συνταγματικά προστατευόμενη ιδιοκτησία (Σ 17) των μελών με μεγαλύτερο ποσοστό κλασματικού μεριδίου.

26. Βλ. το κείμενό της στη σημ. 16.

27. Το άρθρο 10 ν. 2810/2000, που ορίζει ότι «στη γενική συνέλευση κάθε μέλος έχει μία ψήφο», ισχύει σε συνδυασμό με το άρθρο 8, στο οποίο άλλωστε παραπέμπει, που ορίζει ότι «κάθε μέλος συμμετέχει στο συνεταιρισμό με μία υποχρεωτική μερίδα και έχει μία ψήφο».